

DOPUSZCZALNOŚĆ CZĘŚCIOWEGO WYŁĄCZENIA OD DZIEDZICZENIA W PRZEPISACH KODEKSU CYWILNEGO

Hanna Witczak

I Katedra Prawa Cywilnego
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Streszczenie. Wyłączenie od dziedziczenia jest skutkiem określonych zdarzeń cywilnoprawnych. Są wśród nich orzeczenia sądu, tj. wyrok uznający spadkobiercę za niegodnego dziedziczenia (art. 928 k.c.), wyrok wyłączający małżonka spadkodawcy od dziedziczenia ustawowego na podstawie art. 940 k.c., ale także oświadczenie spadkobiercy o odrzuceniu spadku (art. 1020 k.c.) oraz zawierana przez spadkobiercę ustawowego ze spadkodawcą umowa o zrzeczenie się dziedziczenia (art. 1048 n.k.c.). Dopuszczalność ograniczenia skutków odsunięcia od spadku do jego części w większości ze wskazanych przypadków nie została rozstrzygnięta przez ustawodawcę. Niektóre zdarzenia, ze swej istoty (wyroki sądów), nie mogą skutkować jedynie częściowym wyłączeniem od dziedziczenia. W odniesieniu do innych o dopuszczalności wpływania, przez spadkobiercę albo spadkobiercę i spadkodawcę, na zakres skutków prawnych w przedmiocie dziedziczenia rozstrzyga ustawa (art. 1014 oraz 1022 k.c.). Brak stosownej regulacji jest źródłem wielu wątpliwości nie tylko w teorii prawa, ale zwłaszcza w praktyce jego stosowania, tak jak ma to miejsce w przypadku umowy o zrzeczenie się dziedziczenia (art. 1049 k.c.).

Słowa kluczowe: wyłączenie od dziedziczenia, częściowe wyłączenie od dziedziczenia, częściowe odrzucenie spadku, częściowe zrzeczenie się dziedziczenia

I. WYŁĄCZENIE OD DZIEDZICZENIA JAKO SKUTEK OKREŚLONYCH ZDARZEŃ CYWILNOPRAWNYCH

Wyłączeniem od dziedziczenia określa się w Kodeksie cywilnym skutek polegający na niedojściu (odsunięciu) spadkobiercy do dziedziczenia ze względu na zaistnienie określonych zdarzeń prawnych¹. Obok konstytutywnych orzeczeń sądu, tj. wyroku uznającego spadkobiercę za niegodnego dziedziczenia (art. 928 k.c.) oraz wyroku wyłączającego małżonka spadkodawcy

¹ Zob. H. Witczak, *Wyłączenie od dziedziczenia na mocy orzeczenia sądu*, LexisNexis Polska, Warszawa 2013, s. 57 i powołaną tam literaturę.

od dziedziczenia ustawowego (art. 940 k.c.²), zdarzeniami cywilnoprawnymi skutkującymi wyłączeniem od dziedziczenia są oświadczenie spadkobiercy o odrzuceniu spadku (art. 1020 k.c.), a także umowa spadkobiercy ustawowego ze spadkodawcą o zrzeczenie się dziedziczenia (art. 1049 § 2 k.c.). Z uwagi na to, że, jak wyżej zasygnalizowano³, niektóre przypadki wyłączenia od dziedziczenia odnoszą się jedynie do ustawowego tytułu powołania do spadku, skutki wymienionych zdarzeń cywilnoprawnych będą zróżnicowane – albo spadkobierca będzie wyłączony od dziedziczenia po spadkodawcy niezależnie od tytułu powołania (w ogóle nie będzie dziedziczył po spadkodawcy), albo wyłączenie od dziedziczenia będzie ograniczone do jednego, ustawowego, tytułu. O tym, czy konkretne zdarzenie cywilnoprawne należy wiązać z dwoma, czy tylko z jednym tytułem powołania do dziedziczenia, rozstrzyga ustawa⁴.

II. GRANICE SWOBODY MODYFIKOWANIA SKUTKÓW PRAWNYCH W PRZEDMIOCIE DZIEDZICZENIA PRZEZ SPADKOBIERCĘ I SPADKODAWCĘ. UWAGI OGÓLNE

Złożoność problematyki dopuszczalności częściowego wyłączenia od dziedziczenia wynika z różnorodności zdarzeń cywilnoprawnych, które skutkują odsunięciem od spadku. Z uwagi na zróżnicowany charakter prawny tych zdarzeń oraz zróżnicowaną *ratio legis* poszczególnych unormowań, nie jest możliwe udzielenie jednolitej odpowiedzi na pytanie o dopuszczalność częściowego wyłączenia od dziedziczenia w prawie polskim⁵.

² Podkreślenia wymaga, że w art. 940 k.c. ustawodawca nie użył, tak jak ma to miejsce w przypadku niegodności dziedziczenia (art. 928 § 2 k.c.), sformułowania, że spadkobierca „zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku”. Argument ten wsparty kolejnym, iż wyrok sądu wydany na podstawie art. 940 k.c. nie stanowi przeszkody, aby małżonek spadkodawcy dziedziczył na podstawie testamentu lub otrzymał zapis zwykły, powoływany jest przez tę część przedstawicieli doktryny, która przyjmuje, że małżonek „nie jest jednak traktowany tak, jakby nie dożył otwarcia spadku” (zwolenników i przeciwników tego poglądu wymienia H. Witczak, *Wyłączenie od dziedziczenia*, s. 393–394). Analogicznie kształtuje się sytuacja spadkobiercy ustawowego, który zrzekł się dziedziczenia, tzn. może dziedziczyć na podstawie testamentu oraz np. otrzymać korzyść tytułem zapisu, jednak w odniesieniu do zrzekającego się dziedziczenia i, co do zasady, do jego zstępných skutek w postaci „wyłączenia od dziedziczenia, tak jakby nie dożyli otwarcia spadku”, został wyraźnie zastrzeżony w ustawie (art. 1049 § 2 k.c.).

³ Zob. art. 940 k.c. i art. 1049 § 2 k.c.

⁴ H. Witczak, *Wyłączenie od dziedziczenia*, s. 57, przypis 143.

⁵ O wyłączeniu częściowym można w pewnym sensie już z góry mówić w odniesieniu do tych zdarzeń cywilnoprawnych, które dotyczą tylko jednego tytułu powołania (jest to ustawowy tytuł powołania do dziedziczenia – art. 940 i art. 1048 k.c.).

Dopuszczalność częściowego wyłączenia od dziedziczenia należy zatem rozważyć w odniesieniu do każdego ze zdarzeń cywilnoprawnych wywołujących ustawowy skutek niedojścia do dziedziczenia po określonym spadkodawcy, bez względu na to, czy dotyczy jednego, czy dwóch tytułów powołania. Wydaje się jednak, że podejmując problematykę dopuszczalności częściowego wyłączenia od dziedziczenia można byłoby „z góry” wyeliminować niektóre ze zdarzeń skutkujących odsunięciem od spadku. Wniosek o niedopuszczalności częściowego wyłączenia od dziedziczenia jest uzasadniony w odniesieniu do konstytucyjnych orzeczeń sądu. Wyłączenie od dziedziczenia na mocy orzeczenia sądu następuje w polskim prawie w przypadku niegodności dziedziczenia (art. 928 k.c.) oraz wyłączenia od dziedziczenia ustawowego małżonka spadkodawcy na podstawie art. 940 k.c. Sąd, który orzeka w przedmiocie wyłączenia od dziedziczenia albo uwzględni stosowne powództwo (po ustaleniu istnienia przesłanek uzasadniających uznanie spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia⁶ lub wyłączenie małżonka spadkodawcy od dziedziczenia), albo je oddala. Jak wyżej zaznaczono, w drugim ze wskazanych przypadków, można mówić o wyłączeniu częściowym tylko w tym znaczeniu, że ustawodawca ograniczył stosowanie przepisu art. 940 k.c. do jednego, ustawowego, tytułu powołania, co oznacza, że małżonek spadkodawcy pomimo prawomocnego wyroku sądu będzie mógł dziedziczyć jako spadkobierca testamentowy⁷.

Poczynione wyżej uwagi prowadzą do wniosku, że pytanie o dopuszczalność częściowego wyłączenia od dziedziczenia jest w istocie pytaniem o granice swobody modyfikowania skutków prawnych w przedmiocie spadkobrania przez samych „zainteresowanych”, czyli spadkobierców (w przypadku odrzucenia spadku) lub (także) przez spadkodawcę (w przypadku zrzeczenia się dziedziczenia). O ile w odniesieniu do odrzucenia spadku ustawodawca rozstrzygnął na ile potencjalny spadkobierca może modyfikować skutki wyłączenia od dziedziczenia poprzez ich ograniczenie do części spadku, to już w przepisach regulujących umowę o zrzeczenie się dziedziczenia brak analogicznych unormowań.

⁶ Tak też M. Szaciński, *Wydziedziczenie w polskim prawie spadkowym*, „Nowe Prawo” 7-8 (1962), s. 1000.

⁷ Będzie mógł również otrzymać inną korzyść na podstawie testamentu, np. jako uprawniony z zapisu zwykłego lub windykacyjnego. Analogicznie stanie się w przypadku zrzeczenia się dziedziczenia. Zob. przypisy 2 i 5.

III. WYJĄTKI OD ZASADY NIEPODZIELNOŚCI PRZYJĘCIA LUB ODRZUCENIA SPADKU. DOPUSZCZALNOŚĆ CZĘŚCIOWEGO ODRZUCENIA SPADKU

Odnosząc się do problematyki odrzucenia spadku w kontekście dopuszczalności częściowego wyłączenia od dziedziczenia należy przede wszystkim stwierdzić, że obowiązująca w polskim prawie spadkowym zasada niepodzielności przyjęcia lub odrzucenia spadku oznacza, że podmiot powołany do dziedziczenia może przypadający mu spadek (cały spadek lub określony ułamkiem udział w spadku⁸) albo w całości przyjąć albo w całości odrzucić (art. 1014 § 3 k.c.)⁹. W literaturze trafnie podkreśla się, że zasada niepodzielności przyjęcia lub odrzucenia spadku jest konsekwencją ukształtowania dziedziczenia jako sukcesji uniwersalnej. Sukcesja uniwersalna polega na przejściu ogółu praw podmiotowych poprzednika prawnego – tu spadkodawcy, na następcę prawnego – spadkobiercę czy spadkobierców wraz z ogółem obowiązków, a skoro tak – wykluczyć należy możliwość nabywania przez następcę prawnego jedynie części składników spadku¹⁰. Trudno kwestionować praktyczny walor takiej zasady¹¹.

W odniesieniu do samej zasady niepodzielności przyjęcia lub odrzucenia spadku rozważenia wymagają dwie kwestie. Po pierwsze, z uwagi na to, że Kodeks cywilny przewiduje dwa tytuły powołania do dziedziczenia: testament i ustawę (art. 926 § 1 k.c.)¹², rozstrzygnięcia wymaga, czy zasada ta znajduje

⁸ Por. E. Skowrońska-Bocian, J. Wierciński, *Komentarz do art. 1014*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Spadki*, red. J. Gudowski, LexisNexis Polska, Warszawa 2013, teza 2.

⁹ Zob. np. J. Kosik, *Przyjęcie i odrzucenie spadku*, w: *System Prawa Cywilnego. Tom IV. Prawo spadkowe*, red. J.S. Piątkowski, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1986, s. 273 i 281; J. Ciszewski, J. Knabe, *Komentarz do art. 1014*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Ciszewski, LexisNexis Polska, Warszawa 2013, teza 1; W. Borysiak, *Dziedziczenie. Konstrukcja prawna i ochrona*, LexisNexis Polska, Warszawa 2013, s. 234–235 oraz P. Księżak, *Prawo spadkowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, Nb 475. Zob. też A. Oleszko, *Umowy prawa spadkowego oraz mające zastosowanie w sprawach spadkowych w świetle praktyki sądowej i notarialnej*, Ministerstwo Sprawiedliwości, Instytut Badania Sądowego, Warszawa 1989, s. 18.

¹⁰ Zob. w szczególności: J. Kremis, R. Strugała, *Komentarz do art. 1014*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, wyd. 7, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016, Nb 1; B. Kordasiewicz, *Przyjęcie i odrzucenie spadku*, w: *System Prawa Prywatnego. Tom X. Prawo spadkowe*, red. B. Kordasiewicz, wyd. 2, Wydawnictwo C.H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2013, s. 460, Nb 8; E. Niezbecka, *Komentarz do art. 1014*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Spadki*, red. A. Kidyba, wyd. 4, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2015, teza 1, a także W. Borysiak, *Komentarz do art. 1014*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Spadki (art. 922-1088 KC)*, red. K. Osajda, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013, tezy 1 i 2 oraz Tenże, *Dziedziczenie. Konstrukcja prawna*, s. 235.

¹¹ Zob. W. Borysiak, *Przyjęcie i odrzucenie spadku*, s. 802, teza 2; Tenże, *Dziedziczenie. Konstrukcja prawna*, s. 235–236.

¹² Takie stwierdzenie wymaga uzupełnienia. Spadkobierca może bowiem uzyskać również spa-

zastosowanie tylko w sytuacji legitymowania się jednym tytułem powołania, czy dotyczy także przypadków, w których ten sam spadkobierca dziedziczy tak z testamentu, jak z ustawy? Ponadto, co zasygnalizowano, zróżnicowana „podstawa” czy „źródło” powołania może także wynikać ze znajdującej w konkretnym przypadku zastosowanie instytucji przyrostu czy podstawienia. Po drugie, jakie wyjątki od zasady niepodzielności przyjęcia i odrzucenia spadku przewiduje Kodeks cywilny? Jest to o tyle istotne, że wyjątki te wcale nie ograniczają się, jak mogłoby to sugerować brzmienie art. 1014 § 3 k.c., do dziedziczenia w związku z przyrostem (art. 1014 § 2 k.c.) i podstawieniem (art. 1014 § 3 k.c.)¹³. Należałoby je uzupełnić o kolejny, wynikający z przepisu art. 1022 k.c.¹⁴ Przepis art. 1022 k.c. stanowi, że spadkobierca powołany do spadku zarówno z mocy testamentu, jak i z mocy ustawy może spadek odrzucić jako spadkobierca testamentowy, a przyjąć jako spadkobierca ustawowy. Uprawnione może wydawać się zatem stwierdzenie, że o ile przepis art. 1022 k.c. dotyczy przypadków powołania do dziedziczenia tego samego spadkobiercy na podstawie dwóch tytułów powołania, to przepis art. 1014 k.c. znajduje zastosowanie tylko wówczas, gdy spadkobierca legitymuje się jednym tytułem powołania do dziedziczenia¹⁵.

Jak zaznaczono, wynikające z art. 1014 k.c. wyjątki od zasady niepodzielności przyjęcia lub odrzucenia spadku dotyczą dwóch przypadków: po pierwsze, dziedziczenia przez tego samego spadkobiercę zarówno na podstawie testamentu, jak i z tytułu przyrostu (§ 2) oraz dziedziczenia jako spadkobiercy powołanego (bez względu na tytuł powołania) i dziedziczenia w związku z zastosowanym przez testatora podstawieniem (§ 3).

Pierwszy przypadek jest związany wyłącznie z dziedziczeniem testamentowym i dotyczy sytuacji, kiedy jeden (lub kilku) ze spadkobierców powołanych do dziedziczenia w testamencie nie chce lub nie może dziedziczyć, a spadkodawca w sposób wyraźny lub dorozumiany nie wskazał co dzieje się z udziałem nieobjętym przez spadkobiercę¹⁶. Jak wiadomo, może on po

dek wskutek zastosowania instytucji przyrostu (art. 965 k.c.) lub podstawienia (art. 963 k.c.). Nie są to w rozumieniu Kodeksu cywilnego *stricte* tytuły powołania do spadku, ale stanowią one równoważne „źródło” dziedziczenia. Oznacza to, że powinna mieć do nich zastosowanie zasada niepodzielności przyjęcia lub odrzucenia spadku, o ile ustawa nie przewiduje w tym zakresie wyjątków. O tym, że takie odstępstwa istnieją przesądza przepis art. 1014 § 2 i § 3 k.c.

¹³ B. Kordasiewicz, *Przyjęcie i odrzucenie spadku*, s. 460–461, Nb 8-9; M. Pazdan, *Komentarz do art. 1014*, w: *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 450-1088. Przepisy wprowadzające*, red. K. Pietrzykowski, wyd. 8, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015, Nb 1; W. Borysiak, *Komentarz do art. 1014*, s. 803, teza 6.

¹⁴ W artykule pomijam przepis art. 1017 k.c., nie przesądzając w tym miejscu, czy o wyjątku od zasady niepodzielności przyjęcia lub odrzucenia spadku można mówić w przypadku transmisji.

¹⁵ W rozumieniu art. 926 k.c. Zob. np. W. Borysiak, *Komentarz do art. 1014*, s. 801. Por. E. Niezbecka, *Komentarz do art. 1014*, teza 2.

¹⁶ Zasada przyrostu ma zastosowanie, jeżeli spadkodawca powołał kilku spadkobierców (tnz.

pierwsze przeznaczyć ten udział innemu podmiotowi na zasadzie podstawienia. Jeżeli testator nie zastosuje podstawienia, co do zasady nastąpi przyrost, tzn. udział nieobjęty przypadnie pozostałym spadkobiercom testamentowym w stosunku do przypadających im udziałów (art. 965 k.c.)¹⁷. Przyrost może zostać wyłączony nie tylko poprzez podstawienie, ale i wyraźne oświadczenie spadkodawcy, który nie życzy sobie, aby udziały w spadku dla powołanych spadkobierców przewyższały te wskazane w testamencie. Wówczas udział nieobjęty dziedziczyć będą spadkobiercy ustawowi. Jeżeli spadkobierca testamentowy otrzymuje obok udziału przeznaczonego mu bezpośrednio w testamencie część spadku tytułem przyrostu, może złożyć dwa odmienne oświadczenia w odniesieniu do tych części (tzn. jedną z tych części przyjąć, a jedną odrzucić), jednak tylko tej treści, że może przyjąć spadek przeznaczony mu jako spadkobiercy powołanemu, a spadek przypadający mu z tytułu przyrostu odrzucić. Wynika to z oczywistej zasady, że przyrost znajduje zastosowanie jedynie w stosunku do spadkobierców testamentowych, co oznacza, że odrzucenie udziału przypadającego jako spadkobiercy powołanemu w testamencie eliminuje możliwość uzyskania dodatkowej korzyści tytułem przyrostu.

Inaczej wygląda kwestia dopuszczalności częściowego przyjęcia i częściowego odrzucenia spadku w przypadku dziedziczenia na podstawie powołania w testamencie i tytułem podstawienia. Tu brak wskazanej wyżej, w związku z przyrostem, zależności pomiędzy powołaniem a podstawieniem. Spadkobierca podstawiony nie musi legitymować się ani ustawowym, ani testamentowym tytułem powołania do dziedziczenia. Oznacza to, że treść oświadczeń składanych przez spadkobiercę ustawowego lub testamentowego i jednocześnie podstawionego może być dowolna – oświadczenia te mogą być zgodne (czyli oba „spadki” może przyjąć lub oba odrzucić), mogą być także ze sobą sprzeczne i to w obydwu „konfiguracjach”.

Jak wyżej zaznaczono, wyjątki od zasady niepodzielności przyjęcia lub odrzucenia spadku należy uzupełnić jeszcze o te wynikające z przepisu art. 1022 k.c. Zgodnie z art. 1022 k.c., spadkobierca powołany do spadku zarówno z mocy testamentu, jak i z mocy ustawy może spadek odrzucić jako spadkobierca testamentowy, a przyjąć spadek jako spadkobierca ustawowy. Wątpliwość dotyczącą zakresu zastosowania przepisu art. 1022 k.c.: czy obejmuje on tylko takie przypadki, w których dziedziczenie testamentowe dotyczy całości spadku, czy znajduje zastosowanie także wówczas, gdy do dziedziczenia testamentowego dochodzi jedynie w części, należy rozstrzygnąć na

co najmniej dwóch) i przynajmniej jeden z nich może i chce dziedziczyć (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 października 1973 r., sygn. akt III CRN 234/72, Lex nr 7318).

¹⁷ Odnośnie do przedstawianych w literaturze sposobów obliczania udziałów przypadających (w sumie) spadkobiercom testamentowym, w stosunku do których znajduje zastosowanie instytucja przyrostu zob. H. Witczak, *Wyłączenie od dziedziczenia*, s. 352, przypis 171.

korzystać drugiego stanowiska¹⁸. W konsekwencji należałoby uznać, że wyjątki wynikające z art. 1022 k.c. dotyczą dwojakiego rodzaju sytuacji. Pierwsza, zdecydowanie mniej skomplikowana, polega na tym, że spadkodawca rozrządza w testamencie całym swoim majątkiem, a powołany do dziedziczenia podmiot należy również do kręgu spadkobierców ustawowych powołanych do dziedziczenia w pierwszej kolejności i nawet gdyby odrzucił spadek przypadający mu jako spadkobiercy testamentowemu, mógłby przyjąć spadek jako spadkobierca ustawowy. Druga byłaby związana z tymi przypadkami, w których spadkodawca rozrządził w testamencie jedynie częścią spadku, ale także na rzecz takiego podmiotu (albo między innymi takiego), który należy do kręgu spadkobierców ustawowych powołanych do dziedziczenia w pierwszej kolejności.

W sytuacji wskazanej jako pierwsza, na co zwracano już uwagę w literaturze, mogą mieć miejsce zróżnicowane stany faktyczne¹⁹. Można byłoby je uporządkować w dwóch grupach. Pierwsza grupa obejmowałaby te przypadki, kiedy mamy do czynienia z jednym spadkobiercą testamentowym – spadkobiercą został powołany do całości spadku, druga – gdy byłby jedynie współspadkobiercą testamentowym przy założeniu, że jest to podmiot legitymujący się także ustawowym tytułem powołania do dziedziczenia po testatorze.

Jeżeli podmiot powołany do dziedziczenia w testamencie do całości spadku jest jednocześnie jedynym spadkobiercą ustawowym, nie budzi wątpliwości, że może jedynie odrzucić spadek jako spadkobierca testamentowy, a przyjąć jako ustawowy. Przyjęcie spadku z testamentu wyklucza możliwość dziedziczenia na podstawie ustawowego tytułu powołania²⁰. Gdyby ten sam spadkobierca (powołany w testamencie do całości spadku) dziedziczył z ustawy w zbiegu z innymi spadkobiercami (byłby zatem „jedynie” współspadkobiercą ustawowym) i spadek przypadający mu z testamentu odrzucił, można byłoby uznać, skoro część przypadająca mu z ustawy jest mniejsza niż (całość spadku) z testamentu, że doszło (w sensie funkcjonalnym²¹) do częściowego

¹⁸ Zob. w szczególności E. Skowrońska-Bocian, J. Wierciński, *Komentarz do art. 1022*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Spadki*, teza 1; B. Kordasiewicz, *Przyjęcie i odrzucenie spadku*, s. 460–461, Nb 9; W. Borysiak, *Komentarz do art. 1022*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Spadki (art. 922–1088 KC)*, red. K. Osajda, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 873; M. Pazdan, *Komentarz do art. 1014*, w: *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 450–1088. Przepisy wprowadzające*, red. K. Pietrzykowski, wyd. 8, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015, Nb 1 oraz 4–5. Niefortunnie w tym przedmiocie wypowiedzieli się J. Ciszewski i J. Knabe, por. *Komentarz do art. 1014*, teza 4 oraz *Komentarz do art. 1022*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, teza 1.

¹⁹ Zob. w szczególności B. Kordasiewicz, *Przyjęcie i odrzucenie spadku*, s. 460–461, Nb 9.

²⁰ Por. art. 926 § 2 k.c.

²¹ Określenie „odrzuć spadek w sensie funkcjonalnym” pochodzi od B. Kordasiewicza, w: *Przyjęcie i odrzucenie spadku*, s. 461, Nb 9. Zob. też W. Borysiak, *Komentarz do art. 1022*, teza 7.

odrzuć spadku. Natomiast gdyby podmiot został powołany w testamentie jedynie do części spadku (jako współspadkobierca testamentowy) i w dziedziczeniu ustawowym miał otrzymać także jedynie część spadku, to w zależności od wielkości udziału ustawowego (udział ten mógłby być tej samej wielkości, mniejszy lub większy) można byłoby mówić lub nie o częściowym odrzuceniu spadku. Odrzucenie udziału testamentowego stanowiłoby w sensie funkcjonalnym częściowe odrzucenie spadku jedynie wówczas, gdyby udział przypadający spadkobiercy z ustawy był mniejszy niż ten odrzucony z testamentu.

Druga sytuacja, o jakiej mowa w przepisie art. 1022 k.c., dotyczy rozrządzenia przez spadkodawcę majątkiem jedynie w części, oczywiście cały czas przy założeniu, że wśród podmiotów powołanych do dziedziczenia w testamentie do części spadku znajduje się spadkobierca ustawowy powołany do dziedziczenia w pierwszej kolejności. Zgodnie z poglądem dominującym w literaturze, spadkobierca dziedziczący w tym przypadku jednocześnie na podstawie dwóch tytułów w zasadzie nie jest ograniczony w treści składanych oświadczeń co do konkretnych części spadku. Oznacza to, że oświadczenia te, odnoszące się do dwóch różnych tytułów powołania, mogą być zarówno tej samej treści, jak i odmiennej²². Takie ograniczenie należałoby wiązać jedynie z sytuacją, w której spadkobierca odrzuciłby udział testamentowy. Spadkobierca dziedziczyłby wówczas spadek tak jakby w dwóch częściach: część przypadającą z ustawy z uwagi na rozrządzenie w testamentie częścią spadku (nazwijmy ją z pierwotnego dziedziczenia ustawowego częścią spadku) i przypadającą temu samemu spadkobiercy część ustawową ze względu na odrzucenie spadku przez jednego ze współspadkobierców testamentowych (w tym także przez niego samego, z zastrzeżeniem, że nie będzie mieć zastosowania instytucja przyrostu ani podstawienie). Wydaje się także, że w takiej sytuacji, z uwagi na to, że w odniesieniu do tego samego spadkobiercy mamy ostatecznie do czynienia z jednym tytułem powołania (ustawowym), znajdzie zastosowanie ogólna zasada niepodzielności przyjęcia lub odrzucenia spadku. Oznaczałoby to, że w stosunku do udziału, który przypadł spadkobiercy z uwagi na odrzucenie spadku przez współspadkobiercę testamentowego, należy uznać za wiążące oświadczenie już złożone przez powołanego do dziedziczenia z ustawy. Wydaje się także, że w takiej sytuacji spadkobierca mógłby powołać się na wadę błędu i próbować uchylić się od skutków prawnych oświadczenia woli o przyjęciu lub odrzuceniu spadku²³.

²² E. Skowrońska-Bocian, J. Wierciński, *Komentarz do art. 1022*, teza 3; J. Kremis, R. Strugała, *Komentarz do art. 1022*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, Nb 4; B. Kordasiewicz, *Przyjęcie i odrzucenie spadku*, Nb 10; W. Borysiak, *Komentarz do art. 1022*, teza 12; P. Księżak, *Prawo spadkowe*, Nb 477.

²³ Por. W. Borysiak, *Komentarz do art. 1022*, teza 19.

W literaturze trafnie zwraca się uwagę, że w polskim prawie „brak jest podstawy normatywnej, która podbudowałaby pogląd, iż zasada niedopuszczalności częściowego przyjęcia i częściowego odrzucenia spadku dotyczy jedynie takich sytuacji, w których powołanie spadkobiercy wynika z tego samego tytułu prawnego”²⁴, a nie dotyczy sytuacji, gdy powołanie spadkobiercy opiera się na dwóch różnych tytułach. Stąd jedynym uzasadnieniem dla przyjęcia poglądu o swobodzie spadkobiercy w przedmiocie przyjęcia lub odrzucenia spadku, jeśli spadek ten dziedziczy na podstawie dwóch różnych tytułów powołania – ustawy i testamentu, jest to „wynikające z długotrwałej tradycji”²⁵. W literaturze został wyrażony pogląd, zgodnie z którym, gdyby przyjąć, że w sytuacji odrzucenia spadku przez tego samego spadkobiercę dziedziczącego z ustawy, a przyjęcia przez niego spadku przypadającego z mocy testamentu nie ma zastosowania przepis art. 1022 k.c., należałoby do takiego przypadku stosować przepis art. 1014 § 3 k.c., a to z kolei oznaczałoby, że czynność byłaby bezskuteczna²⁶. Niektórzy przedstawiciele doktryny zdecydowanie wyłączają stosowanie przepisu art. 1022 k.c. w razie zbiegu tytułów powołania do spadku. Zbieg tytułów powołania do dziedziczenia w rozumieniu art. 926 § 3 k.c. powoduje bowiem, że „spadkobierca ma prawo odrębnie złożyć oświadczenie co do każdego z tych tytułów, a więc może przyjąć udział w spadku przypadający mu z testamentu, a odrzucić z ustawy albo uczynić odwrotnie”²⁷.

IV. SPÓR O DOPUSZCZALNOŚĆ CZĘŚCIOWEGO ZRZECZENIA SIĘ DZIEDZICZENIA

Sporna w doktrynie jest także kwestia częściowego zrzeczenia się dziedziczenia²⁸ w rozumieniu ułamkowej części spadku lub udziału w spadku przypadającego zrzekającemu się w dziedziczeniu ustawowym²⁹.

²⁴ B. Kordasiewicz, *Przyjęcie i odrzucenie spadku*, s. 462, Nb 10.

²⁵ Tamże. Zob. także z odwołaniem się do prawa niemieckiego, gdzie wyraźnie taką możliwość przewidziano – W. Borysiak, *Komentarz do art. 1022*, teza 15.1.

²⁶ W. Borysiak, *Komentarz do art. 1022*, teza 14. W zasadzie z poglądem tym należy się zgodzić, może tylko z zastrzeżeniem, że czynność byłaby bezwzględnie nieważna (art. 58 § 1 k.c.).

²⁷ E. Niezbecka, *Komentarz do art. 1022*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV*, teza 2.

²⁸ Jak już sygnalizowano, można byłoby przyjąć, że w przypadku zrzeczenia się dziedziczenia mamy do czynienia z częściowym wyłączeniem od dziedziczenia z uwagi na ograniczenie przedmiotu umowy jedynie do ustawowego tytułu powołania.

²⁹ W artykule nie zostaną poruszone kwestie dopuszczalności zrzeczenia się dziedziczenia wyodrębnionej ze spadku masy majątkowej czy składnika spadku. Zob. w tej kwestii np. J. Gwiazdomorski, *Prawo spadkowe w zarysie*, oprac. i zaktual. A. Mączyński, wyd. 5, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1990, s. 143–144; P. Księżak, *Zachówek w polskim prawie spadkowym*, wyd. 2, LexisNexis Polska, Warszawa 2012, s. 125 oraz W. Borysiak, *Dziedziczenie. Konstrukcja prawna*, s. 236–238.

Wypada zacząć od stwierdzenia, że zdecydowana większość przedstawicieli doktryny opowiada się za dopuszczalnością częściowego zrzeczenia się dziedziczenia³⁰, powołując się na walory praktyczne takiego rozwiązania³¹ oraz brak ustawowego zakazu w tym przedmiocie³² i odwołując się do argumentu *a maiori ad minus*³³.

Zwolennicy poglądu o niedopuszczalności częściowego zrzeczenia się dziedziczenia uzasadniają swoje stanowisko sposobem określenia w przepisie art. 1049 § 2 k.c. skutków zrzeczenia się dziedziczenia, co uprawnia do stwierdzenia, że ustawodawca dopuścił modyfikację skutków tej umowy jedynie w sferze podmiotowej³⁴. Dodatkowo podnoszone są także inne argumenty, m.in. dotyczące problemów w zakresie uchylecia takiej umowy³⁵ czy

³⁰ Tak M. Pazdan, *Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia w polskim prawie spadkowym*, „Rejent” 4 (1997), s. 193; Tenże, *Umowy dotyczące spadku*, w: *System Prawa Prywatnego. Tom X. Prawo spadkowe*, 2013, s. 1041; A. Malinowski, *Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia w ujęciu kodeksu cywilnego*, „Nowy Przegląd Notarialny” 4 (2004), s. 41; E. Rott-Pietrzyk, *Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Rejent” 3 (2006), s. 117; A. Doliwa, *Umowy dotyczące spadku*, w: *System Prawa Prywatnego. Tom X. Prawo spadkowe*, red. B. Kordasiewicz, Wydawnictwo C.H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2009, s. 929–930 oraz, jak się wydaje, J. Ciszewski, J. Knabe, *Komentarz do art. 1048*, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, teza 5. Zob. też A. Oleszko, *Umowy dotyczące spadku w praktyce notarialnej*, „Nowe Prawo” 6 (1977), s. 846.

³¹ M. Pazdan podkreśla, że taka możliwość „wzbogaciłaby instrumenty, za pomocą których strony mogą rozwiązywać skomplikowane sytuacje życiowe i osiągać pożądane i zasługujące na wsparcie cele” (M. Pazdan, *Przyjęcie i odrzucenie spadku*, Nb 28). Ten sam argument (*in extenso*), ale już bez odwołania do jego Autora, zawarł Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z dnia 21 kwietnia 2004 r., sygn. akt III CK 353/02 (Lex nr 585802). Zob. też E. Rott-Pietrzyk, *Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia*, s. 117.

³² J. Kosik, *Umowy dotyczące spadku*, w: *System Prawa Cywilnego Tom IV. Prawo spadkowe*, s. 587. Zob. też uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2004 r., sygn. akt III CK 353/02, Lex nr 585802.

³³ Zob. E. Rott-Pietrzyk, *Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia*, s. 117 i literaturę powołaną w przypisie 63 oraz G. Wolak, *Umowa zrzeczenia się dziedziczenia w polskim prawie cywilnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 300–301 i literaturę powołaną w przypisie 590.

³⁴ Zob. w szczególności M. Pazdan, *Komentarz do art. 1049*, w: *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 450–1088. Przepisy wprowadzające*, red. K. Pietrzykowski, wyd. 8, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015, Nb 28 oraz A. Doliwa, *Umowy dotyczące spadku*, „Studia Prawa Prywatnego” 1 (2008), s. 138. W literaturze można spotkać stwierdzenie, że przeciwko dopuszczalności częściowego zrzeczenia się dziedziczenia przemawiać mógłby argument wykładni systemowej, ponieważ odmiennie niż ma to miejsce w przypadku dopuszczalności częściowego zbycia spadku (art. 1051 k.c.), kwestia ta nie została wyraźnie uregulowana w ustawie w odniesieniu do umowy o zrzeczenie się dziedziczenia. Jednak rozwiązanie przyjęte przez ustawodawcę w art. 1048 zdanie pierwsze k.c., gdzie znajduje się ogólna regulacja, że spadkobierca ustawowy może przez umowę z przyszłym spadkodawcą zrzec się dziedziczenia po nim, ocenić należy krytycznie (G. Wolak, *Umowa zrzeczenia się dziedziczenia*, s. 294). Stwierdzenie takie absolutnie nie przekonuje, nie zostało wsparte żadną argumentacją.

³⁵ W. Borysiak, *Dziedziczenie. Konstrukcja prawna*, s. 239. Por. G. Wolak, *Umowa zrzeczenia się dziedziczenia*, s. 307.

tych o charakterze aksjologicznym z uwagi na możliwość modyfikowania przez spadkodawcę nie tylko kręgu spadkobierców ustawowych, ale także wysokości przypadających im udziałów³⁶.

Wydaje się jednak, że największą przeszkodą w zaaprobowaniu poglądu dopuszczającego częściowe zrzeczenie się dziedziczenia jest bliższa analiza skutków takiego zdarzenia cywilnoprawnego³⁷. Zupełnie nie przekonuje „propozycja”, aby sięgać w tych przypadkach „do odpowiedniego stosowania przepisów wyznaczających porządek dziedziczenia ustawowego oraz przepisów o przyroście. Byłby to przyrost ustawowy”³⁸. Jednoznaczne określenie skutków częściowego zrzeczenia się dziedziczenia w świetle obowiązującego stanu prawnego wydaje się niemożliwe. W przepisach Kodeksu cywilnego brak bowiem w tym zakresie jakichkolwiek „wskazówek”. Poza jedną: że przejście do kolejnej grupy spadkobierców uwarunkowane jest brakiem uprawnionych do dziedziczenia (którzy chcą i mogą dziedziczyć) w bliższej kolejności. Zasada ta przywoływana jest także w literaturze przez zwolenników częściowego zrzeczenia się dziedziczenia, jednak wyprowadzany jest z niej dosyć zaskakujący wniosek, w myśl którego „gdy część udziału, którego zrzekł się spadkobierca ustawowy, nie może na zasadzie odpowiednio stosowanego przepisu o przyroście (art. 965 k.c.) przypaść współspadkobiercom tej samej grupy dziedziczenia ustawowego, przypaść powinna ona spadkobiercom ustawowym grupy dalszej (nie zaś wszystkim pozostałym spadkobiercom ustawowym)”³⁹. Z wnioskiem takim, z uwagi na przyjęte w Kodeksie cywilnym zasady dziedziczenia ustawowego, nie sposób się zgodzić. Nie przekonuje w tym kontekście także argument o konieczności dopuszczenia do dziedziczenia w zbiegu jedyne go spadkobiercy ustawowego (z grup 1-5), który zrzekł się w części dziedziczenia, z gminą ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy z uwagi na niewystępowanie w polskim prawie spadków bezdziedzicznych. „Mielibyśmy tu zatem wyjątkowo do czynienia z sytuacją, gdy spadek z mocy ustawy dziedziczyłoby spadkobiercy ustawowi z różnych grup dziedziczenia ustawowego”⁴⁰. Brak bowiem w tym względzie jakiegokolwiek podstawy normatywnej. Problem bezdziedzicznego spadku nie powsta-

³⁶ W. Borysiak, *Dziedziczenie. Konstrukcja prawna*, s. 239–240.

³⁷ W *Systemie Prawa Prywatnego. Tom X. Prawo spadkowe*, red. B. Kordasiewicz, przyłączyłam się do grona zwolenników dopuszczalności częściowego zrzeczenia się dziedziczenia. Przyjęłam wówczas, że niedopuszczalność częściowego zrzeczenia się dziedziczenia nie stanowi zagrożenia dla zasady jedności spadku jako przedmiotu przejścia na następców prawnych. Nie poddałam wówczas analizie skutków takiej umowy, a jak się wydaje, prowadzi ona do zgoła odmiennego wniosku (J.S. Piąkowski, H. Witczak, A. Kawalko, *Dziedziczenie ustawowe*, w: *System Prawa Prywatnego. Tom X. Prawo spadkowe*, 2013, s. 234–235). Szerzej na ten temat P. Księżak, *Zachówek*, s. 124–130.

³⁸ G. Wolak, *Umowa zrzeczenia się dziedziczenia*, s. 305.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Tamże, s. 303.

nie przy przyjęciu poglądu o niedopuszczalności częściowego zrzeczenia się dziedziczenia.

V. PODSUMOWANIE

Podsumowując należy stwierdzić, że ustawodawca w niewielkim zakresie przyznał spadkobiercy i spadkodawcy swobodę w kształtowaniu skutków prawnych związanych z dziedziczeniem. Niekiedy, tak jak ma to miejsce w odniesieniu do konstytutywnych orzeczeń sądu, swoboda ta jest ze swej istoty wyłączona, w innych przypadkach, takich jak umowa o zrzeczenie się dziedziczenia, brak stosownej regulacji jest źródłem wielu wątpliwości. Jedynie w stosunku do odrzucenia spadku można mówić, w przypadkach przewidzianych w ustawie i w granicach tam określonych, o dopuszczalności częściowego wyłączenia od dziedziczenia. Nie do obrony wydaje się analogiczny wniosek w odniesieniu do pozostałych zdarzeń cywilnoprawnych skutkujących odsunięciem od spadku.

PIŚMIENNICTWO

- Borysiak, Witold. 2013. *Dziedziczenie. Konstrukcja prawna i ochrona*. Warszawa: LexisNexis Polska.
- Borysiak, Witold. 2013. „Komentarz do art. 1014.” W *Kodeks cywilny. Komentarz*. Tom III. Spadki (art. 922-1088 KC), red. Konrad Osajda, 801–805. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Borysiak, Witold. 2013. „Komentarz do art. 1022.” W *Kodeks cywilny. Komentarz*. Tom III. Spadki (art. 922-1088 KC), red. Konrad Osajda, 873–878. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Ciszewski, Jerzy, i Jakub Knabe. 2013. „Komentarz do art. 1014.” W *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. Jerzy Ciszewski, 1739–1740. Warszawa: LexisNexis Polska.
- Ciszewski, Jerzy, i Jakub Knabe. 2013. „Komentarz do art. 1022.” W *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. Jerzy Ciszewski, 1751. Warszawa: LexisNexis Polska.
- Ciszewski, Jerzy, i Jakub Knabe. 2013. „Komentarz do art. 1048.” W *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. Jerzy Ciszewski, 1823–1825. Warszawa: LexisNexis Polska.
- Doliwa, Adam. 2008. „Umowy dotyczące spadku.” *Studia Prawa Prywatnego* 1:125–149.
- Doliwa, Adam. 2009. „Umowy dotyczące spadku.” W *System Prawa Prywatnego*. Tom X. Prawo spadkowe, red. Bogudar Kordasiewicz, 913–944. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN.
- Gwiazdomorski, Jan. 1990. *Prawo spadkowe w zarysie*, oprac. i zaktual. Andrzej Mączyński. Wyd. 5. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kordasiewicz, Bogudar. 2013. „Przyjęcie i odrzucenie spadku.” W *System Prawa Prywatnego*. Tom X. Prawo spadkowe, red. Bogudar Kordasiewicz, 457–513. Wyd. 2. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN.
- Kosik, Jan. 1986. „Przyjęcie i odrzucenie spadku.” W *System Prawa Cywilnego*. Tom IV. Prawo spadkowe, red. Józef S. Piątoski, 271–291. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.

- Kosik, Jan. 1986. „Umowy dotyczące spadku.” W System Prawa Cywilnego Tom IV. Prawo spadkowe, red. Józef S. Piąkowski, 575–609. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Kremis, Jerzy, i Radosław Strugała. 2016. „Komentarz do art. 1014.” W Kodeks cywilny. Komentarz, red. Edward Gniewek, i Piotr Machnikowski, 1838. Wyd. 7. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Kremis, Jerzy, i Radosław Strugała. 2016. „Komentarz do art. 1022.” W Kodeks cywilny. Komentarz, red. Edward Gniewek, i Piotr Machnikowski, 1847. Wyd. 7. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Księżak, Paweł. 2012. *Zachówek w polskim prawie spadkowym*. Wyd. 2. Warszawa: LexisNexis Polska.
- Księżak, Paweł. 2017. *Prawo spadkowe*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Malinowski, Andrzej. 2004. „Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia w ujęciu kodeksu cywilnego.” *Nowy Przegląd Notarialny* 4:34–43.
- Nieźbecka, Elżbieta. 2015. „Komentarz do art. 1014.” W Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Spadki, red. Andrzej Kidyba, 298–327. Wyd. 4. Warszawa: LEX a Wolters Kluwer business.
- Oleszko, Aleksander. 1977. „Umowy dotyczące spadku w praktyce notarialnej.” *Nowe Prawo* 6:838–855.
- Oleszko, Aleksander. 1989. *Umowy prawa spadkowego oraz mające zastosowanie w sprawach spadkowych w świetle praktyki sądowej i notarialnej*. Warszawa: Ministerstwo Sprawiedliwości. Instytut Badania Sądowego.
- Pazdan, Maksymilian. 1997. „Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia w polskim prawie spadkowym.” *Rejent* 4:184–196.
- Pazdan, Maksymilian. 2013. „Umowy dotyczące spadku.” W System Prawa Prywatnego. Tom X. Prawo spadkowe, red. Bogudar Kordasiewicz, 1029–1053. Wyd. 2. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN.
- Pazdan, Maksymilian. 2015. „Komentarz do art. 1014.” W Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 450–1088. Przepisy wprowadzające, red. Krzysztof Pietrzykowski, 1131–1132. Wyd. 8. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Pazdan, Maksymilian. 2015. „Komentarz do art. 1022.” W Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 450–1088. Przepisy wprowadzające, red. Krzysztof Pietrzykowski, 1143–1144. Wyd. 8. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Pazdan, Maksymilian. 2015. „Komentarz do art. 1049.” W Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 450–1088. Przepisy wprowadzające, red. Krzysztof Pietrzykowski, 1201–1202. Wyd. 8. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Piąkowski, Józef S., Hanna Witczak, i Agnieszka Kawałko. 2013. „Dziedziczenie ustawowe.” W System Prawa Prywatnego. Tom X. Prawo spadkowe, red. Bogudar Kordasiewicz, 187–292. Wyd. 2. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN.
- Rott-Pietrzyk, Ewa. 2006. „Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia – uwagi de lege lata i de lege ferenda.” *Rejent* 3:105–119.
- Skowrońska-Bocian, Elżbieta, i Jacek Wierciński. 2013. „Komentarz do art. 1014.” W Kodeks cywilny. Komentarz. Spadki, red. Jacek Gudowski, 265–266. Warszawa: LexisNexis Polska.
- Skowrońska-Bocian, Elżbieta, i Jacek Wierciński. 2013. „Komentarz do art. 1022.” W Kodeks cywilny. Komentarz. Spadki, red. Jacek Gudowski, 277–278. Warszawa: LexisNexis Polska.
- Szaciński, Mieczysław. 1962. „Wydziedziczenie w polskim prawie spadkowym.” *Nowe Prawo* 7–8:1000.
- Witczak, Hanna. 2013. *Wyłączenie od dziedziczenia na mocy orzeczenia sądu*. Warszawa: LexisNexis Polska.

Wolak, Grzegorz. 2016. *Umowa zrzeczenia się dziedziczenia w polskim prawie cywilnym*. Warszawa: Wolters Kluwer.

ADMISSIBILITY OF PARTIAL EXCLUSION FROM A SUCCESSION
ACCORDING TO THE CIVIL CODE REGULATIONS

Summary. The exclusion from a succession is the result of certain acts in the civil law, including court judgements, like the one admitting the successor unworthy of succession (Art. 928 of the Civil Code), or the judgement excluding the testator's spouse from statutory succession according to the Art. 940 of the Civil Code as well as successor's declaration to reject a succession (Art. 1020 of the Civil code) and the contract of relinquishment of a succession concluded between the statutory successor and the testator (Art. 1049 of the Civil code). In most cases admissibility of partial exclusion from a succession has not been included in the Civil Code so far. According to their nature some statements like court judgements cannot result in partial exclusion from a succession. In other cases admissibility of successor's or successor's and testator's impact on the range of legal effects with regard to succession (legal effects of succession) depends on legislative act (Art. 1014 and 1022 of the Civil code). Since proper regulations are lacking many doubts arises both from theoretical and practical point of view like in case of the contract of relinquishment of a succession (Art. 1049 of the Civil code).

Key words: exclusion from a succession, partial exclusion from a succession, partial rejection of a succession, partial relinquishment of a succession